

Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

– ett nätverk som syftar till att minska
den marina nedskräpningen och spökfisket

Nordiska
ministerrådet

Clean Nordic Oceans

CLEAN NORDIC OCEANS

**– ett nätverk som syftar till att minska
den marina nedskräpningen och spökfisket**

Innehåll

- 05 Inledning
- 07 Den rådande situationen i Norden och kunskapsgrund
- 08 Viktiga iakttagelser
- 10 Åtgärder

Foto: Arild Hareide,
Runde Miljøsen

Foto: The Norwegian
Directorate of Fisheries

Inledning

Marin nedskräpning är inte ett nytt problem, men dess effekter på världens hav blir allt mer synliga, vilket har lett till att frågan hamnat i fokus på många olika nivåer. Samtidigt råder det bred enighet om att den övervägande delen av det marina skräpet inte är synligt, utan har sjunkit och ligger på havets botten, något som är högst oroväckande. Den största orsaken till att allt större mängder skräp syns i haven är den ökade användningen av plastprodukter och material med lång nedbrytningstid samt att det saknas system för att ta hand om skräpet.

Cirka åtta miljoner ton plast tillförs världshaven varje år. Vidare förloras uppskattningsvis 640 000 ton fiskeredskap varje år. Hur mycket fiskeredskap som förloras, ligger kvar på havsbotten eller kastas i havet i den nordiska regionen finns det inga siffror på. Yrkes- och fritidsfiske sker i varierande omfattning och intensitet i Norden, men det finns goda skäl att tro att problemet är stort även i denna region.

Norden som region har mycket gemensamt, men det finns samtidigt stora skillnader mellan länderna vad gäller klimat och natur. Dessa förutsättningar påverkar och styr hur fisket utövas, ofta på ett sätt som ökar risken för att fiskeredskap går förlorade. Det finns även många andra områden där skillnaderna mellan de nordiska länderna är stora, såsom fiskeflottornas struktur, tillgången på fisk, hamnstruktur och fritidsfiskets omfattning.

Förlorade fiskeredskap eller rester av fiskeredskap skadar den marina miljön och kan medföra lidande och död för djur som fastnar i dem (spökfiske). Därför är det viktigt att ta itu med dessa utmaningar.

Clean Nordic Oceans är ett nordiskt projekt och kunskapsnätverk som etablerades av Nordiska ministerrådet 2017 med Norge som ordförandeland. Clean Nordic Oceans leds av Norge, och Danmark och Sverige ingår i ledningsgruppen. Projektet skapades i syfte att genom nätverkande och kunskapsutbyte mellan de nordiska länderna stoppa spökfisket och förekomsten av förlorade fiskeredskap i havet samt att öka återanvändningen och återvinningen av fiskeredskap.

Foto:
Pekka
Kotilainen
→

Foto:
The Norwegian
Directorate of
Fisheries
↓

Den rådande situationen i Norden och kunskapsgrund

Genom det fokus som riktats mot den marina nedskräpningen globalt har även de nordiska länderna förstärkt sitt fokus på denna utmaning. Det finns emellertid inget som pekar på att fiskeredskap som källa till marin nedskräpning har uppmärksammats i samma omfattning. Här tycks det finnas större diskrepans mellan de nordiska länderna än vad de faktiska skillnaderna borde innebära med tanke på fiskenäringens betydelse för de olika länderna. Fiskeredskap som kommit på avvägar är ofta produkter bestående av plastkomponenter och kan utgöra en fara för marint liv. Åtgärderna bör därför prioriteras därefter.

Clean Nordic Oceans primära funktion är enkelt uttryckt att inhämta och utbyta kunskap. Genom detta arbete har en relativt tydlig bild av den rådande situationen i de nordiska länderna framträtt vad gäller kunskapsläget, men även vad gäller åtgärder. Detta kan i hög grad tillskrivas nätverkets engagerade deltagare. I flera av länderna behövs lösningar som är an-

passade till den nationella fiskenäringen, men trots att det finns stora likheter mellan länderna när det gäller denna fråga samt system, metoder och åtgärder att tillgå som skulle kunna delas, är kunskapsutbytet mellan länderna påfallande lågt.

Det finns dock mycket värdefull kunskap om ämnet i de nordiska länderna. Dessutom tillkommer löpande ny kunskap genom de projekt som pågår i flera av de nordiska länderna. Kunskapsutbytet med länder utanför Norden är också en viktig källa, då många utmaningar är jämförbara, även om lösningarna kan behöva anpassas och modifieras.

Med vetenskapen om att både yrkes- och fritidsfisket är betydande bidragande faktorer till den marina nedskräpningen skulle man kunna hävda att det finns en god kunskapsbas, men den når inte fram eller används inte i tillräckligt hög omfattning som beslutsunderlag inom den marina förvaltningen.

Viktiga iakttagelser

Clean Nordic Oceans är inte ett forskningsprojekt där forskningsresultat presenteras med tillhörande dokumentation. Denna sammanställning av iakttagelser är ett resultat av nätverksarbete och bidrag från insatta deltagare vid workshops och konferenser. Iakttagelserna avser de nordiska länderna.

Iakttagelse 1

De nordiska länderna har bristande överblick över hur mycket fiskeredskap som förloras och var de finns i haven. Trots rapporteringskraven har få länder fungerande system på plats för rappor-

tering av fiskeredskap som förlorats av yrkes- och fritidsfiskare. Detta visar sig genom avsaknaden av eller onormalt låga förlustsiffror från landets samlade fiske och de olika fiskekategorierna. Denna brist är olycklig mot bakgrund av att det är känt att fiske och fritidsfiske står för en väsentlig del av den marina nedskräpningen från havsbaserade källor.

Iakttagelse 2

De nordiska länderna har liten eller ingen beredskap för att hantera problemet med förlorade fiskeredskap. Utan fungerande rapporteringslösningar saknas

Foto:
The Norwegian
Directorate of Fisheries
←

förutsättningar för att genomföra en rationell och kostnadseffektiv sanering, men problemet med förlorade fiskeredskap försvinner inte bara för att det inte rapporteras. Mot bakgrund av det vi vet om spökfiske och materialens nedbrytningstid är detta olyckligt och inte etiskt försvarbart. Endast ett av de nordiska länderna vidtar saneringsåtgärder regelbundet varje år, medan några av länderna gör projektbaserade insatser.

lakttagelse 3

Det finns en betydligt större risk för att passiva fiskeredskap förloras (till exempel garn, tinor och ryssjor) än att aktiva fiskeredskap (till exempel trål, not och snörpvad) gör det. Erfarenheterna visar detta tydligt. Det är också naturligt med tanke på själva fiskemetoden. Det ska dock betonas att även om det finns en större risk för att passiva fiskeredskap förloras är komponenter från aktiva fiskeredskap överrepresenterade bland fiskerelaterat strandskräp. Här kan man bland annat nämna "dollyropes".

lakttagelse 4

Frågan uppmärksammas för lite i samtliga nordiska länder.

Att små delar av fiskeredskap hamnar i havet (som en följd av bland annat redskapsarbete) beror sannolikt på både medvetna och omedvetna handlingar, något som i sin tur beror på bristande rutiner och delvis även av attityder. Konsekvenserna av dessa handlingar och av spökfiske kan medföra skador på den

marina miljön och i värsta fall till att djur dör. Detta problem uppmärksammas för lite bland både yrkes- och fritidsfiskare.

lakttagelse 5

Det råder stora skillnader mellan de nordiska länderna vad gäller insatserna för att ta hand om återfunna och kasserade fiskeredskap och på vissa platser saknas lösningar för detta. Länder med få men stora fiskehamnar har etablerat väl fungerande mottagningsanordningar. Länder med ett bredare spektrum och antal hamnar saknar tillfredsställande och tillräckliga lösningar, särskilt för den mindre mobila delen av fiskeflottan. Det råder även stora skillnader vad gäller infrastruktur och koordinerade riktlinjer för inlämning av sådant avfall.

lakttagelse 6

Det finns stora utmaningar att lösa i samband med återanvändning och återvinning av fiskeredskap generellt, och även av upphittade redskap. Upphittade fiskeredskap och komponenter från kasserade redskap kan i många fall återanvändas, men det kan vara svårt att införa ett system för detta på grund av driftskostnaderna. Att återvinna, demontera och ta hand om kasserade fiskeredskap är kostnadskrävande och vissa produkter går inte att återvinna. Upphittade fiskeredskap utgör en ytterligare utmaning på grund av att de ofta är nedsmutsade med främmande partiklar och överväxta med biologiska material.

Åtgärder

På grundval av de iakttagelser som gjorts och den kunskap som förvärvats under projektet rekommenderas att varje land noga utvärderar de åtgärder som anges nedan. Var och en av dessa åtgärder kan bidra till att minska spökfisket och den marina nedskräpning som orsakas av yrkes- och fritidsfiskare. Detta är en förkortad presentation och åtgärder beskrivs närmare i projektets huvudrapport. Åtgärder kan i många fall genomföras på liknande sätt i flera av länderna, medan vissa av åtgärder är mer landspecifika. .

Generella åtgärder

Medvetenhet och attityder. Det finns ett behov av att öka kunskapen i alla nordiska länder om konsekvenserna av förlorade och kvarlämnade fiskeredskap. Detta gäller framför allt avsaknaden av rutiner, något som medför att mindre komponenter av fiskeredskap hamnar i havet. Ökad kunskap kommer att bidra till en ökad medvetenhet om utmaningarna.

Förordningar och lagar. Det finns ett allmänt behov av att se över de nationella bestämmelserna och om de uppnår sin

Foto: Plastix AS

avsedda effekt på detta område. Ytterligare åtgärder kan behöva vidtas, såsom att införa krav på att tinor ska vara försedda med flyktöppningar och att förbjuda fiske vid vrak.

Åtgärder till havs

Visualisering av fiskeredskapens position.

Det finns ett behov av ökad "synlighet" av redskapens position för att minska risken för att fartyg skär av markeringsbojar och flöten eller kolliderar med redskap. Lösningar för rapportering av redskapens position som gör att de blir synliga digitalt för andra som befinner sig till sjöss rekommenderas. Samtidigt uppmuntras länderna att vidta åtgärder för att övervaka efterlevnaden av FAO:s riktlinjer för märkning av fiskeredskap.

Märkning av fiskeredskap på havsbotten.

Om vissa specifika fiskeredskap förses med märkning skulle detta medföra ett ökat ansvar att anmäla om redskapet förloras. Det skulle också öka möjligheterna att återbörda redskapet till ägaren och därmed även återanvändningen.

Förbättring av rutiner. Det finns ett behov av att öka kunskapen hos fritidsfiskare om hur garn, tinor och ryssjor ska användas. Ökade kunskaper minskar risken för att fiskeredskap förloras. För yrkesfiskare handlar detta i huvudsak om att förbättra rutinerna och attityderna kring det avfall som uppstår när de arbetar med redskapen.

Positionsangivelser för förlorade fiskeredskap.

Det råder inga tvivel om att det behövs ett enkelt och anpassat verktyg som fiskarna kan använda för att rapportera positionsangivelser för förlorade fiskeredskap. Detta skulle kunna vara ett krav och ett rationellt sätt att inhämta nödvändig information och kunskap.

Bärgning av förlorade fiskeredskap.

Kvarlämnade fiskeredskap på havsbotten kan utgöra en fara för den marina miljön. Detta marina skräp har lång nedbrytningstid och bör tas upp ur havet. Det finns metoder för detta, men de bör anpassas till behoven i respektive land och samordnas med utvecklingen av system för rapportering av förlorade fiskeredskap.

Åtgärder på land

Mottagning och hantering. Vi föreslår att lösningar som gör det möjligt lämna in upphittade och kasserade fiskeredskap i fiskehamnar införs. Detta kommer att minska risken för att redskapen hamnar på avvägar. Lösningar som bidrar till återbruk och återvinning bör uppmuntras, så att förbränning och deponi i möjligaste mån kan undvikas.

Material och design. Det finns ett stort behov av att sätta fokus på de material som fiskeredskapen tillverkas av. Samtidigt som hänsyn till fångsteffektivitet iakttas, behöver nya lösningar utvecklas som bidrar till att minska användningen av plastkomponenter och ökar användningen av nedbrytbara material och produkter som är lättare att återvinna.

Kontakt

Gjermund Langedal, prosjektleder

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge.

Gjermund.langedal @fiskeridir.no

Bård Aarbakke

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge

Bard.aarbakke@fiskeridir.no

Finn Larsen

Danmarks Tekniske Universitet

Kgs. Lyngby, Danmark

fl@aqua.dtu.dk

Charlotta Stadig

Havs- och vattenmyndigheten

Göteborg, Sverige

charlotta.stadig@havochvatten.se

Clean Nordic Oceans är ett nordiskt projekt och kunskapsnätverk som etablerades av Nordiska ministerrådet 2017 med Norge som ordförandeland. Clean Nordic Oceans leds av Norge, och Danmark och Sverige ingår i ledningsgruppen. Projektet skapades i syfte att genom nätverkande och kunskapsutbyte mellan de nordiska länderna stoppa spökfisket och förekomsten av förlorade fiskeredskap i havet samt att öka återanvändningen och återvinningen av fiskeredskap.

**Policy Brief: Clean Nordic Oceans - ett nätverk som syftar till
att minska den marina nedskräpningen och spökfisket**

*Gjermund Langedal, Bård Aarbakke,
Finn Larsen, Charlotta Stadig*

Nord 2020:021

ISBN 978-92-893-6544-4 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6545-1 (PDF)

ISBN 978-92-893-6546-8 (EPUB)

<http://doi.org/10.6027/Nord2020-021>

© Nordiska ministerrådet 2020

Layout: Mette Agger Tang

Omslagsfoto: The Norwegian Directorate of Fisheries

Tryck: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

www.norden.org

Läs flera nordiska publikationer: www.norden.org/sv/publikationer

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

Clean Nordic Oceans etablerades som ett nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte om metoder och åtgärder som kan minska risken för spökfiske, marin nedskräpning samt öka insamling och återvinning inom yrkesfiske och fritidsfiske. Alla nordiska länder har deltagit i nätverket.

Via sin egen webbsida (www.cnogear.org), workshops, seminarier, konferenser, filmer och sociala medier har projektet bidragit till att det knutits kontakter både inom och utanför Norden, vilket kan bidra till att problemen med marin nedskräpning från fisket kan minskas.

Det har gjorts ett antal viktiga iakttagelser och rapporten pekar bland annat på att fiskare i alla de nordiska länderna har för lite fokus på "medvetenhet och attityder" om hur man kan bidra till ett renare hav. I rapporten föreslås ett antal möjliga åtgärder. Vissa åtgärder kan lämpa sig för alla länder, men generellt finns det ingen "one size fits all".